

Štúdijná cesta o komunitných nadáciách

December 7-12, 2003

Nadácia Ekopolis

Nadácia Ekopolis je grantová nadácia poskytujúca podporu v oblasti občianskej spoločnosti a udržateľného rozvoja pre mimovládne neziskové organizácie, obce a aktívnych jednotlivcov. Na Slovensku pôsobíme od r. 1993 a vznikla ako súčasť medzinárodnej siete Environmental Partnership for Central Europe (EPCE).

Podporujeme aktívnych občanov s kritickým myslením, ktorí posúvajú spoločnosť dopredu, prinášajú alternatívy, a rešpektujú pritom iných ľudí, spoločenstvá a prírodné či kultúrne zdroje. V oblasti udržateľného rozvoja podporujeme sociálno-ekonomické alternatívy, usiluje sa o zmenu myslenia a šetrný prístup k prírodným zdrojom.

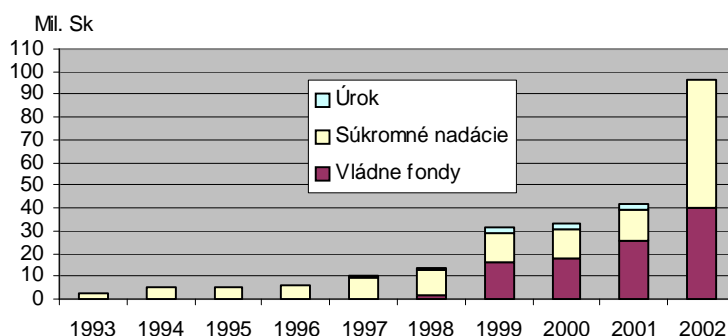
Nadácia Ekopolis je po OSF druhou najväčšou nadáciou čo sa týka celkovej sumy poskytnutých grantov. Štruktúra programov v Nadácií Ekopolis:

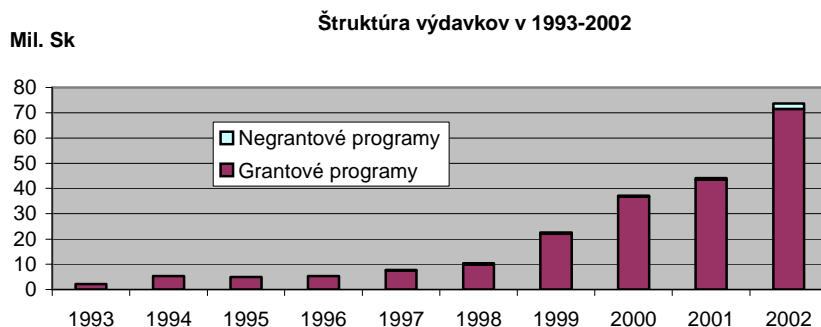
OBČIANSKA SPOLOČNOSŤ			UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ		
Kontrola moci, Verejná politika a Občiansky aktivizmus	Komunitná filantropia	Ženy	Environmentálny program	Program alternatívnych energií	Život na vidieku / Jantárová cesta
Poskytovanie grantov	Rola organizácie podporujúcej komunitné nadácie	Rola inkubátora	Poskytovanie grantov	Poskytovanie grantov	Poskytovanie grantov / operačné programy

Naše aktivity financujeme od zahraničných súkromných a verejných (štátnych) darcov. V súčasnosti sa usilujeme o získanie podpory aj z domácich súkromných i verejných zdrojov.

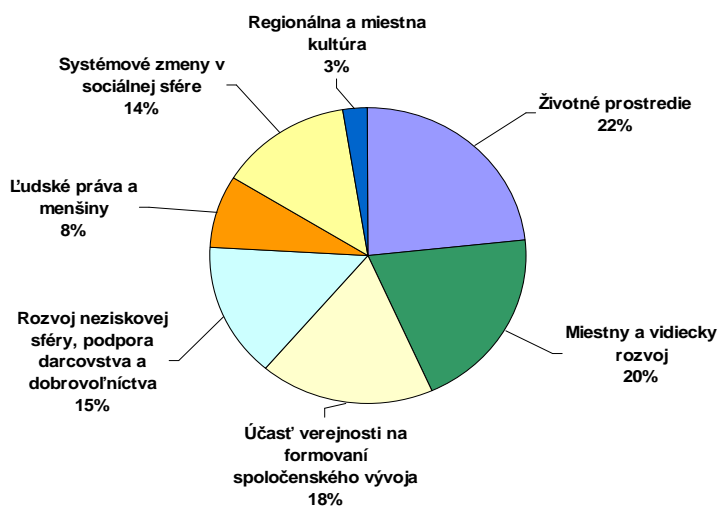
Naším úsilím je realizovať všetky aktivity čo najefektívnejším a najmenej nákladným spôsobom. Finančne efektívny manažment počas celej histórie nadácie nám umožnil okrem iného alokovať časť našich zdrojov do finančnej rezervy, ktorá v súčasnosti predstavuje čiastku vyše 600.000 USD čo je na Slovensku 3. najvyššia rezerva spomedzi všetkých nadácií.

Štruktúra príjmov v 1993-2002

Štruktúra grantov Nadácie Ekopolis za r. 2000-2002

Cieľom Nadácie Ekopolis z finančného hľadiska je zaistiť jej stabilitu, udržateľnosť a nezávislosť. V praxi to znamená vybudovať dostatočne veľkú finančnú a nefinančnú základinu (angl. endowment) na to, aby finančné príjmy z tohto kapitálu pokrývali programy a operačné náklady nadácie. Na pokrytie svojich súčasných programov v zmysluplnom objeme by výška základiny nadácie mala byť okolo 200-250 miliónov korún. Súčasná výška nadačnej základiny je **25 miliónov Sk (0.6 miliónov USD)**.

Budovanie základiny Nadácie Ekopolis je postavené na troch hlavných pilieroch:

1. **Finančné výnosy** – snažíme sa dosiahnuť čo najvyšší finančný príjem tvorený investovaním všetkých voľných finančných prostriedkov od darcov (ak to zmluva s donormom nevyklučuje). Investujeme nie len základinu, ale podľa aktuálnych potrieb cash-flow aj všetky voľné finančné zdroje.
2. **Efektívne použitie administratívnych nákladov** - nadácia udržiava prevádzkové náklady na úrovni do 15% z celkových nákladov. Ušetrené administratívne náklady sú priradené k pracujúcemu rezervnému fondu (so súhlasom darcu) a neskôr vstupujú do základiny.
3. **Priama podpora zo strany darcov** - grant od darcu v podobe finančného príspevku, hmotného majetku, know-how alebo v inej forme.

Nadácia Ekopolis ako organizácia podporujúca komunitné nadácie

Nadácia Ekopolis podporuje komunitné nadácie od r. 1999, kedy otvorila svoj grantový program zameraný na podporu komunitných nadácií. Dovtedy podporovala koncept komunitných nadácií formou osvetu a vzdelávania a sieťovania medzi neziskovými organizáciami a jej lídri sa angažovali v rozvíjajúcich sa komunitných nadáciach ako ich zakladatelia, či inividuálni podporovatelia.

Od roku 1999 Nadácia Ekopolis poskytla na podporu komunitných nadácií čiastku cca \$500,000 vo forme priamej grantovej podpory na založenie, prevádzku a základiny komunitných nadácií.

V súčasnosti Nadácia Ekopolis definuje svoju rolu ako organizácia podporujúca komunitné nadácie (Community Foundation Support Organization) nasledovne:

1. Poskytovanie finančnej podpory pre KN na rozvoj a posilnenie konceptu KN a rozvoj nových KN (viacročné granty, challenge granty)
2. Budovanie znalostného priestoru a prostredia stimulujúceho rozvoj poznania a učenia sa
3. Pôsobenie smerom k zlepšovaniu právneho a fiskálneho rámca a podpory pre koncept komunitných nadácií
4. Pôsobenie v zahraničí v oblasti rozvoja KN v tých krajinách, kde podporná organizácia pre KN neexistuje.

Rola Nadácie Ekopolis ako podpornej organizácie tak ako ju vidia komunitné nadácie v r. 2003-2005

- Podporná organizácia pre koncept KN na Slovensku
 - spoluvytváranie znalostného prostredia pre koncept KN
 - hľadanie a vysvetľovanie roli KN pri riešení závažných problémov komunít na Slovensku
 - sprostredkovanie informácií o vývoji konceptu vo Svete pre KN a širšie publikum
 - analyzovanie vývoja konceptu na Slovensku
 - propagácia konceptu na verejnosti, verejným sektorom a súkromným sektorom (publikácie, web o koncepte KN, ambasády)
 - komunikácia s inými donormi a inými aktérmi pôsobiacimi v dosahu konceptu KN (MPSaV, PDCS, atd)
- Hľadanie finančných zdrojov pre komunitné nadácie na Slovensku
 - oslovovanie domácich zdrojov (banky, poisťovne, vytváranie programov)
 - hľadanie argumentov pre podporu konceptu z verejných zdrojov
 - sprostredkovanie finančnej podpory od zahraničných darcov
- Vytváranie znalostného prostredia pre komunitné nadácie
 - techniky, profesionalizácia, šandardizácia činností – medzinárodné skúsenosti

- hľadanie a realizáciu príležitostí pre výmenu skúseností a peer learning (študijné cesty do zahraničia do iných KN, stretnutia s relevantnými a zaujímavými osobnosťami a pod.)
- organizovanie procesov vytvárajúcich nové poznatky týkajúce sa konceptu a činnosti KN
- poskytovanie spätnej väzby pre komunitné nadácie
 - zbieranie údajov a ich vyhodnocovanie
- Ovplyvňovanie právneho a daňového prostredia
 - daňová motivácia k darcovstvu
 - zhodnocovanie aktív nadácií
 - odstraňovanie bariér pre darcovstvo a činnosť nadácií

Ďalšie kroky Nadácie Ekopolis vo vzťahu ku konceptu a podpore KN – 2003/2004

- Proces hľadania argumentov vysvetľujúcich dopad, výhody, riziká a príležitosti vyplývajúce z pôsobenia KN pri riešení závažných sociálnych a ekonomických problémov komunít.
- Príprava správy o stave KN na Slovensku za r. 2000-2002 na základe poskytnutých podkladov
- Identifikácia a kontaktovanie potenciálnych partnerov KN na celoštátnej úrovni zo súkromného sektora s cieľom podpory KN
- Návrh celoslovenských programov pre korporátnu sféru so zapojením KN
- Sondovanie prípravy cesty do Nemecka v r. 2004
- Informovanie o vývoji na poli KN na Slovensku v zahraničí
- Príprava publikácií o KN na Slovensku

Nadácia Ekopolis poskytuje tieto granty:

- Granty na všeobecnú podporu (General Purpose) KN
- Granty na založenie KN (Seed Grants)
- Výzvové granty (Challenge grants)
- Štipendiá na cestovné, individuálny rozvoj pracovníkov KN

Koncept Komunitných nadácií na Slovensku

Konkrétne existujúce komunitné nadácie na Slovensku predstavujú praktickú realizáciu konceptu Komunitných nadácií. Koncept KN je elastický a rýchlo sa vyvíjajúci. Je schopný sa adaptovať na prostredie v ktorom sa aplikuje. Pochádza z USA a v súčasnosti sa rozvíja na celom svete. Na Slovensku sa koncept KN rozvíja v kontexte relatívne bohatej krajiny, ktorá sa nachádza v období transformácie smerom k demokratickému štátu s trhovou ekonomickou.

Koncept komunitných nadácií rozvíjali v od vzniku prvej KN v r. 1994 na Slovensku jednotlivci sústredení okolo KN ZM BB, Nadácie Ekopolis a Nadácie OSF s podporou zahraničných nadácií (Mott, Ford, OSI, atd). V praktickej podobe sa koncept KN v ďalšom období naplňoval a rozvíjal vznikom cca 10 KN na Slovensku. Začiatkom roka 2003 vznikla Asociácia KN čím sa doplnilo prostredie v oblasti inštitucionálnej podpory komunitných nadácií. V súčasnosti má Asociácia 8 členov.

V súčasnosti tak existujú títo hlavní aktéri, ktorí rámcujú inštitucionálne prostredie priamo venujúce sa konceptu KN:

- Komunitné nadácie
- Asociácia KN
- Nadácia Ekopolis.

Externé zdroje zohrali kľúčovú úlohu pri podpore tohto konceptu. Odhadovaný objem investícií do konceptu KN za obdobie od r. 1994 do 2002 môže hrubým odhadom predstavovať cca 600-900 tisíc USD (Boris Strečanský). Pôvod týchto zdrojov bol hlavne od Nadácií OSI, Mott, Ford, USAID a ďalších.

Asociácia komunitných nadácií Slovenska definuje komunitné nadácie nasledovne:

Komunitná nadácia je organizácia, ktorá je:

- Nezávislá- KN je samostatnou registrovanou mimovládnu organizáciou, ktorá sa venuje neziskovým aktivitám v zmysle svojho štatútu a nepodlieha vplyvu vlády, samosprávy, darcov alebo iných organizácií či inštitúcií.
- Realizuje aktivity na geograficky ohraničenom území- KN si sama určí oblasť (mesto, región a pod.), v ktorom chce pôsobiť.
- Dobře pozná územie, na ktorom pracuje- prostredníctvom spolupráce s obyvateľmi mesta a/ alebo regiónu získava KN dôkladné vedomosti o problémoch komunity, o záujmoch jej členov, o organizáciách a iniciatívach, ktoré na tomto území pracujú a o možných a potrebných spôsoboch podpory.
- Zapája do svojich aktivít široké spektrum miestnych obyvateľov- KN do svojich aktivít zapája ľudí z rôznych sektorov spoločnosti, ktorí pracujú ako členovia správnej rady, poradných výborov, sú to aj aktívni darcovia, dobrovoľníci nadácie, miestni aktivisti a grantisti nadácie.
- Má ambície dlhodobo pracovať vo svojej komunite- KN pracuje na tom, aby vo svojej lokalite existovala večne. Toto chce dosiahnuť zabezpečením finančnej udržateľnosti a to najmä prostredníctvom budovania nadačného imania, výnosy ktorej budú použité na programové a režijné náklady a na postupné navyšovanie imania.
- Používa inovatívne prístupy- KN neustále hľadá a skúša nové, inovatívne prístupy k riešeniu problémov svojej komunity. Podporuje kreativitu svojich

- dobrovoľníkov a vynachádza nové spôsoby spolupráce s darcami, inými neziskovými organizáciami, štátnymi inštitúciami a so širokou verejnosťou.
- Pružná - KN ponúka rôzne druhy finančnej aj nefinančnej spolupráce, pracuje so všetkými typmi darcov a podporuje riešenie širokého spektra problémov v komunite.
 - Pracuje transparentne so získanými financiami- hospodárenie KN je každoročne kontrolované nezávislým audítorom. Všetky príjmy a výdaje KN sú zverejnené vo výročnej správe.

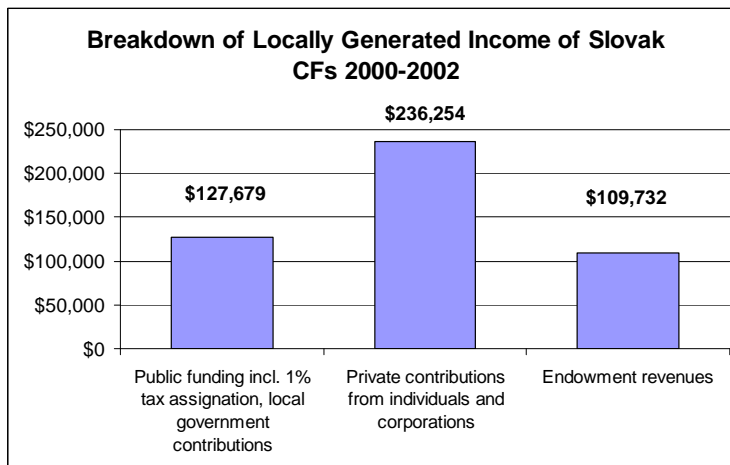
Profil Komunitných nadácií na Slovensku

- 10 komunitných nadácií (z toho 8 členov Asociácie KN) a 5 vznikajúcich KN
- Komunitné nadácie pokrývajú svojim pôsobením územie s 1,3 mil obyvateľstva (22% z celkovej populácie). Najväčšia je z tohto hľadiska KN Bratislava (500 tis.), najmenšia je Lipany (12 tis.)
- KN sú väčšinou v mestách, avšak zopár je aj na vidieku

Spôsob prerozdelenia prostriedkov

- Väčšinou **otvorené grantové programy**, aj zopár operačných programov. V súčasnosti sú moderné Donor Advised Funds (Fondy aktívnych darcov)
- **Malé granty** (\$300-1000) – v oblasti zdravotnej, sociálnej, životného prostredia, mládeže, skrášľovania prostredia a pod.
- V priebehu 2000-2002 investovali KN **\$480,000** do programov a grantov
- **Priemerné ročné rozpočty** za 3 roky dozadu majú rozptyl od \$10,000 to \$80,000 s priemerom **\$30,000**
- Priemerne 50-60% **výdavkov** KN sú granty a iné programové výdavky, zvyšok sú náklady na vnútorný rozvoj a administráciu
- Profesionálni pracovníci: Typicky 1-2 pracovníci v ekvivalente pracovných miest na plný úväzok

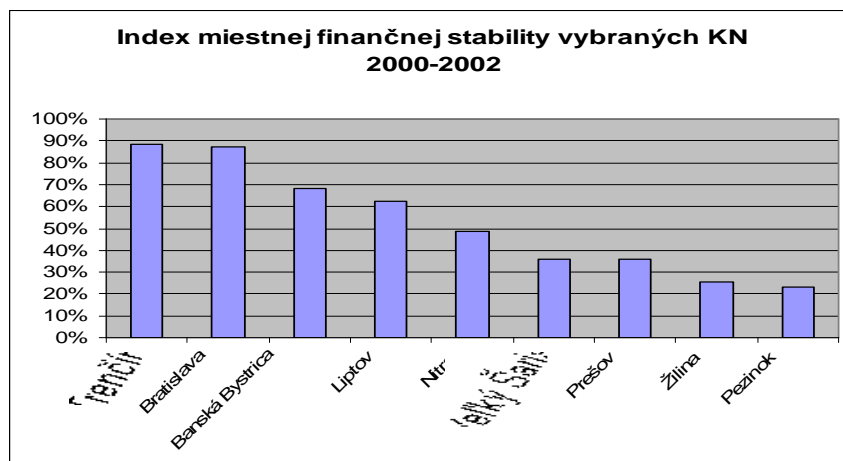
Komunitné nadácie získali za r. 200-2002 vrátane z **miestnych zdrojov** spolu vyše 480,000 USD, pričom významný podiel v tom pochádzal zo súkromných zdrojov firiem a jednotlivcov.

Jeden z indikátorov **finančnej udržateľnosti** KN je aj pomer všetkých výdavkov voči miestnym príjmom (získaným z komunity). Výsledné

percentu ukazuje, do akej miery sú výdavky nadácie potenciálne vykryté z miestnych zdrojov. Čím vyššie percento, tým vyššia miera udržateľnosti.

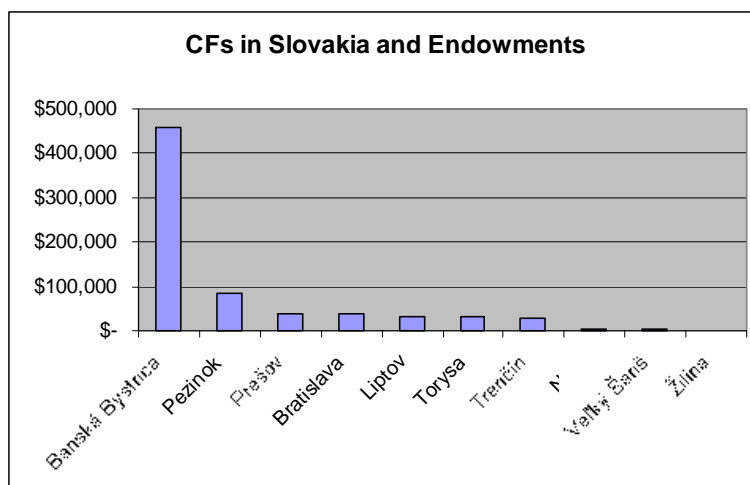
Základiny komunitných nadácií na Slovensku sú stále nízke až na jednu výnimku (Banská Bystrica), ktorej podstatnú časť však predstavujú zahraničné zdroje. Fundraising pre základinu je

v počiatkoch a slovenské KN su len na začiatku tejto dlhej cesty. Napriek tomu povedomie o roli základiny pre činnosť KN je relatívne vysoké a KN si uvedomujú, že

napriek súčasnej nízkej pravdepodobnosti rastu základín v blízkej budúcnosti, je žiadúce nestrácať túto tému zo zreteľa.

Viacere nadácie si začali vytvárať tzv. Fondy aktívnych darcov (Donor Advised Funds), z ktorých niektoré sú vedené ako základinové.

Komunitné nadácie v číslach v r. 2002¹

KN	rok vzniku	počet obyv. komunity	nadačné imanie k 31.12.2002	nadačné fondy k 31.12.2002	ostatný majetok k 31.12.2002	udelené granty v roku 2002	počet grantov v roku 2002	udelené granty spolu od vzniku	počet grantov spolu od vzniku	prevádzk. náklady v roku 2002	dary FO, PO v roku 2002	1% z dane v roku 2002	dary nadácií v roku 2002
KNB	2000	490 000	1 092 000	819 000	564 000	645 688	14	1 669 004	33	1 749 619	3 096 534	93 417	1 645 688
TNN ¹	2000	60 000	1 211 000	553 144	541 800	1 024 250	65	1 670 340	90	821 866	871 760	79 742	1 654 678
KNP	1996	110 000	1 200 000	0	446 628	530 766	42	4 444 305	458	1 128 184	409 565	37 272	2 180 076
REVIA ²	2001	80 000	1 200 000	0	4 827 000	487 750	65	4 035 096	433	1 139 234	786 502	191 041	2 828 031
KNZM	1994	200 000	2 300 000	890 540	17 300 000	920 504	94	6 122 579	769	1 354 482	543 837	54 226	1 910 116
KN VŠ	1998	4 000	200 000	0	700 547	704 760	10	1 146 126	48	307 160	905 713	28 630	2 765 805
NKN ³	2002	200 000	210 000	0	0	0	0	0	0	0	20 500	0	0
NKF	1999	200 000	0	0	0	605 563	57	1 554 641	143	994 631	509 593	3 425	1 228 357
Liptov ⁴	2003	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Modrá Torysa	1999	25.000	800 000	0 ²	300 000	276 950	67	938 450	179	550 000	250 000	0	0
POZNAMKA: ostatný majetok = aktíva (zo súvahy) - nadačné imanie - nadačné fondy prevádzkové náklady = všetky náklady - náklady na regranting dary od FO a PO = zahrnutá aj samospráva 1) Nástupnícka organizácia Komunitného fondu TNZ založeného 1996 2) Nástupnícka organizácia Komunitného združenia Sami □ Sebe založeného 1996 3) Nástupnícka organizácia Nitrianskeho komunitného fondu založeného 1999 4) Nástupnícka organizácia Fondu rozvoja Liptova založeného 1998													
FRL	1998	150 000	200 000	0	1 399 270	2 500	1	676 096	85	1 496 380	869 268	58 665	899 755

¹ Zdroj: Asociácia komunitných nadácií SR, www.akn.ddt.sk

Modely zakladania komunitných nadácií na Slovensku

Na Slovensku sa komunitné nadácie zakladali v zásade tromi spôsobmi:

1. Neziskovou organizáciou (KN Liptov).
2. Jednotlivcami (KN Bratislava).
3. Skupinou neziskových organizácií resp. samosprávou (KN Prešov, KN Banská Bystrica).

Spôsob zakladania KN bol a je v mnohom určujúcim faktorom aj kultúry a spôsobov ďalšieho rozvoja nadácie. Nie je jediný správny model zakladania KN, každá komunita má svoj špecifický prístup.

Kľúčovou zložkou v správe nadácie je Správna rada. Práve spôsob zakladania a zakladatelia ovplyvňujú do veľkej miery spôsob budovania a zloženie Správnej rady. V niektorých prípadoch sa stali zakladatelia resp. ich zástupcovia členmi 1. správnej rady, v iných prípadoch sa to nestalo. Diverzita Správnej rady je kľúčovým predpokladom kvality KN. Kritériá ako vek, rod, národnosť/etnická príslušnosť, profesia a iné sú vhodné zohľadniť, podľa toho, aké faktory diverzity komunita obsahuje.

V prípade, že zakladateľmi sú právnické osoby, vzniká v danej situácii otázka či osoba, ktorá je nominovaná za zakladateľa pôsobí v Správnej rade ako zástupca zakladateľa v úzkom zmysle (t.j. koná len podľa pokynov a záujmov zakladateľa), alebo koná autonómne ako osoba, ktorej zakladateľ dôveruje natoľko, že ju nominoval do Správnej rady.

Pri zakladaní KN zohrávala dôležitú rolu aj podpora iných subjektov v komunite, ktoré pôsobia v podobnom priestore ako KN – miestne MVO vernujúce sa komunite ako celku, samospráva alebo iné zoskupenia.

Komunitné nadácie, ktoré dokázali integrovať do skupiny svojich morálnych podporovateľov samosprávu, kľúčových jednotlivcov v komunite a významné neziskové organizácie, mali jednoduchší štart, ako také, ktoré si museli tieto vzťahy od začiatku budovať na zelenej lúke.

Pre úspech komunitnej nadácie preto boli dôležití jednak jej zakladatelia, 1. členovia Správnej rady a výkonní zamestnanci, ktorí, ak majú aktívny pozitívny vzťah ku svojej komunite, poznajú ju, sú dobre ukotvení v komunite a majú kontakty na dôležité inštitúcie a jednotlivcov, ľahšie získavali legitimitu v širšom prostredí.

Kroky, ktoré sa dajú odporučiť pri budovaní KN pre inštitúcie usilujúce sa rozvoj konceptu KN sa dajú zhrnúť do týchto krokov³

1. **KROK 1:** Rozširovanie informácií o koncepte KN a ponechanie priestoru na to, aby si koncept našiel svojich „šampiónov“
2. **KROK 2:** Identifikácia kľúčových neziskových organizácií, firiem verejných občianskych lídrov, ktorí predstavujú potenciál a záujem pre budovanie KN
3. **KROK 3:** Vystavenie miestnych „šampiónov“ na pôsobenie konceptu – návštevami vo fungujúcich KN v okolitých krajinách
4. **KROK 4:** Analýza únosnosti a potenciálu pre rozvoj KN v komunite, budovanie kredibility v komunite a miestnej podpory pre koncept KN.
5. **KROK 5:** Využitie možných podporných programov (finančnej, technickej asistencie zo strany donorov, resp. organizácií podoprujúcích KN) pri poskytovaní know-how a poradenstva pri zakladaní KN (právne poradenstvo, tvorba politík, a pod.)
6. **KROK 6:** Identifikácia strednodobej finančnej podpory pre činnosť KN = zdroje na administráciu a prevádzku a rozbeh prvých grantových programov.
7. **KROK 7:** Vytváranie prostredia stimulujúceho prenos skúseností a učenie sa formou peer-to-peer a reflexia doterajšej skúsenosti
8. **KROK 8:** Redefinovanie rolí a očakávaní, pomoc pri hľadaní strednodobých zdrojov na základinu
9. **KROK 9:** Vytváranie siete podporovateľov (morálnych i finančných) a osveta o koncepte podporovaná už konkrétnymi príkladmi z pôsobenia KN v komunite

³ Boris Strečanský, Presentation at ECANET Conference in Antalya, Turkey, October 2003, World Bank

Výzvy pre KN na Slovensku

Vízia a vlastníctvo konceptu. KN sa postupne začínajú stávať aj “vlastníkmi” konceptu. Koncept KN priniesol na Slovensko Juraj Mesík, ktorý pomohol k vzniku Komunitnej nadácie Zdravé mesto Banská Bystrica. V súčasnosti prebieha process vytvárania si vlastnej identity KN. Stále je však koncept KN nie úplne udomácnený a mnoho ľudí v samosprávach či neziskovom prostredí tomuto konceptu zatiaľ nerozumie. Dôsledkom toho je napríklad fakt, že slovenské KN majú problémy so zabezpečením si protriedkov na vlastnú prevádzku z domácich zdrojov.

Finančná udržateľnosť: Hlavne v počiatkoch rozvoja KN bolo pre KN kľúčové realizovať kvalitný grantový program, cez ktorých sa zviditeľnili vo svojej komunite. Tým sa ich kapacita na získavanie miestnych zdrojov nemohla dostatočne rozvíjať. Až neskôr sa KN začali preorientovávať len z poskytovania grantov aj na prácu s darcami a rozvoj zdrojov. V súčasnosti tento trend pokračuje a tým sa aj zlepšuje finančná situácia KN. Napriek tomu to nie je všade optimálne a väčšina KN na Slovensku nie je ešte úplne nezávislá od zahraničných zdrojov.

Pokrytie územia: Niektoré KN si začínajú rozširovať územie z pôvodného územia na širšie, keďže pôvodné malé územie má svoj konečný potenciál aj pre rozvoj darcovstva. Napriek tomu sa nedá jednoznačne povedať, kde tá hranica leží.

Vhodné právne a fiskálne prostredie. Daňové a iné zákony významne ovplyvňujú aj to, ako sa bude dariť rozvoju darcovstva I komunitných nadácií. V súčasnosti je trend mierne negatívny, vzhľadom k daňovému prostrediu.